

WAAR MEN GING LANGS KASTELSE WEGEN KWAM MEN SCHAMPSTENEN EN -PALEN TEGEN...

Destijds was het in ons dorp met de wegen maar pover gesteld. Men had een verharde weg in de dorpskom, op de markt rond het park en rond de kerk, en overigens had men in alle windrichtingen nog een verbinding naar andere dorpen. Noordwaarts lag er naar de stad Turnhout een kasseiweg (de zogeheten "kinderkopjes") met langs de ene kant de tramroute, en aan de andere kant een karspoor, en daarnaast nog een slecht onderhouden fietspad. Oostwaarts naar Retie lag er naast de kassei een karspoor en achter de bomen een veloweg. Zuidwaarts naar Geel : zelfde constructie als naar Turnhout. En ten westen, richting Lichtaart, was er een slechte kiezelweg met gaten en bulten, en geen fietspad. Voor de rest waren alle wegen naar en op de gehuchten en wijken, met alle binnenwegen en zijstraatjes in de zomer zandwegen en in de winter meestal slijkstraten.

Een straat had in het midden een karspoor, met aftakkingen links en rechts. In sommige straten was er wel een pad voor voetgangers, kruiwagens en fietsers. Het was dan wel uitkijken waar men best het karspoor kon oversteken om aan de overzijde bij zijn geboort te komen. Er waren enkele gehuchten waar men in de winter met fiets of zelfs te voet niet door de laaggelegen straat kon komen. Men zocht dan maar een pad achter een haag of kant over de hoger gelegen akkers.

Aftakkingen van een karspoor kon om vele redenen : een verbinding met een zijstraat, een kruising met een andere straat, een in- of uitrit van een boerderij, veld of akker. Zo'n in- of oprit van een veld of akker werd door ons wel eens een "slob" genoemd.

Daar die aftakkingen of rijsporen meestal haaks op de straat gelegen waren vormde dat een rechte hoek van $+ 90^\circ$. Om die haakse bocht te nemen, moest men de hoek afsnijden en kwam het spoor dichterbij de bedoelde hoek te liggen.

De landbouwpaarden waren meestal makke dieren. Door veelvuldig dezelfde weg te gebruiken kenden zij die om zo te zeggen van buiten. Men liet ze dan ook wel eens hun vrije gang gaan en men vond het niet

nodig steeds de teugel (“hankoor”) in de hand te houden. Ook op afstand luisterden die paarden naar de mondelinge bevelen van de voerman. Het gebeurde dan wel eens dat deze enkele meters achterbleef om een paar woorden te wisselen met een gebuur of kennis die toevallig passeerde. Hij kon dan nog van op een afstand zijn paard een “how” toeroepen als de afstand te groot werd.

Bij het nemen van een korte bocht kwamen de wielen van de kar min of meer schuins in het spoor te staan waardoor de ijzeren banden beetje bij beetje aan de binnenkant van de bocht gingen knagen en het spoor dichter en dichter naar de hoek toe verlegden. De paarden hielpen daaraan mee. Vooral als ze na zwaar werk op ‘t veld (ploegen of eggen) op weg naar de stal waren en de haver al in de neus kregen, dan dierven ze de hoek nog meer afsnijden.

Wanneer zich dan op bedoelde hoek een gebouw, stal, schuur, haag, afsluiting, gracht of scheiding van andermans eigendom bevond, kon dat mettertijd een gevaar opleveren voor het beschadigen of vernielen van genoemde voorwerpen. Om dat te vermijden plaatste men een schamppaal of schampsteen op de gevaarlijke punten.

Een schamppaal was een houten of ijzeren paal, een schampsteen was een grote boordsteen, een arduinen deur- of vensterdorpel, afbraak van een oud huis.

Zo’n paal of steen werd schuin ingegraven, vlakbij het karspoor. Wanneer men dan de bocht wat te kort nam, reed men met het wiel op de schuine kant van de paal of kei en men schampte af en gleet terug in het oude spoor. Vandaar de naam schampsteen of schamppaal (uiteraard niet te verwarren met “schandpaal”).

Enkele van die schampdinges kan ik mij nog best herinneren. Op de hoek van de Mgr. Cardijnstraat en de Mgr. Heylenstraat, waar nu de familie Geudens woont, woonde toen Tistje Brusseleers. Het voorhofje met een haag was toen wel veel groter en meer op de hoek gelegen. Om die haag te beschermen lag daar op de hoek tegen de haag langs de straatkant een arduinen blok of boordsteen die dienst deed als schampsteen.

Op de Geelse baan waar nu een bankinstelling is, bevonden zich de magazijnen van de gebroeders Agemans, handel in koloniale waren. Die waren leverden zij af in de winkels van Kasterlee en omliggende gemeenten tot ver in de Kempen. Ze gebruikten daarvoor grote geslo-

ten wagens bespannen met twee paarden. Om in de magazijnen te komen moest men door een ingangspoort. Deze was evenwel niet veel breder dan de wagen en vlak tegen de steenweg gelegen ter hoogte van de andere huizen. Men had er erg weinig plaats om uit te wijken en vermits de achterwielen een kortere bocht namen dan de voorste, en omdat een span met distelboom wel eens wat kon afwijken, werd er van de voerman heel wat vaardigheid gevraagd om netjes in of uit te rijden. Voor alle veiligheid en om beschadigingen aan wielen en aan de inrijpoort te vermijden, plaatste men dan aan beide kanten van de inrit een stuk tramrail of een stuk poutrelle schuin van de muur in de grond. Met onderstaand schema trachten we verschillende situaties te schetsen waar zich gevaarlijke hoeken konden bevinden en waar schamppalen en schamppalen (*) voorkwamen.

